

ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ

ΜΟΥΣΕΙΟ

Ιεράς Μονής Κύκκου

● **Του Στυλιανού Περδίκη**
Διευθυντή Μουσείου Ιεράς Μονής Κύκκου

Κλεμμένες εικόνες από τους Τούρκους από τον ναό του Αγίου Ιακώβου, Τρικόμου

Τον Μάιο του 2009 οι Ελβετικές αστυνομικές αρχές κατόπιν καταγγελίας ερεύνησαν τα υποστατικά του Ρωσοεβραίου εμπόρου έργων τέχνης Αλεξάντερ Κοτσίνσκι, όπου εντόπισαν και κατέσχαν δύο μεγάλες δεσποτικές εικόνες του Χριστού και της Παναγίας. Αυτές βρισκόνταν μέχρι το 1974 στο εικονοστάσι του μικρού τρουλλαίου ναού του Αγίου Ιακώβου στο τουρκοκατεχόμενο σήμερα χωριό Τρικόμο της επαρχίας Αμμοχώστου Έκτοτε η τύχη τους αγνοείτο.

Το 2007 ο νέος κάτοχός τους προσπάθησε να τις πωλήσει στο Λονδίνο μέσω γνωστού οίκου δημοπρασιών, πράγμα το οποίο δεν κατέστη δυνατό, αφού επρόκειτο για γνωστά, δημοσιευμένα έργα.

Τον εντοπισμό των εικόνων πληροφορήθηκε ο διευθυντής του Μουσείου της Ιεράς Μονής Κύκκου Στυλιανός Περδίκης ο οποίος με τη σειρά του ενημέρωσε τις αρμόδιες εκκλησιαστικές και κυβερνητικές αρχές στην Κύπρο για επαναπατρισμό των δύο εικόνων.

Ο Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Νικηφόρος, όχι μόνο ενεθάρρυνε την όλη προσπάθεια εντοπισμού και επαναπατρισμού των εικόνων, αλλά, εν όψει της άρνησης κάθε άλλου φορέα να στηρίξει το όλο εγχείρημα, υπήρξε και ο μοναδικός, ο οποίος ανέλαβε όλα τα απαιτούμενα έξοδα. Για τον σκοπό αυτό ταξίδευσαν στη Ζυρίχη της Ελβετίας ο Στυλιανός Περδίκης και ο βυζαντινολόγος Δρ. Χαράλαμπος Χοτζάκογλου, για να

Ο Διευθυντής του Μουσείου Κύκκου Στυλιανός Περδίκης με τις εικόνες από το Τρίκωμο στο χώρο φύλαξής τους στη Ζυρίχη

συνταντηθούν με τον κάτοχο των εικόνων. Αυτό κατέστη δυνατό, και μετά από επίπονες διαδικασίες οδηγηθήκαμε στη ζώνη ελεύθερου εμπορίου της Ζυρίχης, όπου σε δωμάτιο δαιδαλώδους συγκροτήματος αποθηκών και με συνοδεία διαφόρων ατόμων ασφαλείας είδαμε τις εικόνες. Μετά από σύντομη αυτοψία διαπιστώσαμε ότι τα έργα ήταν σε άριστη κατάσταση διατήρησης, αφού έτυχαν συντήρησης και αισθητικής αποκατάστασης. Σύμφωνα με παλαιότερα φωτογραφικά τεκμήρια οι εικόνες παρουσίαζαν εκτεταμένες φθορές στη ζωγραφική τους επιφάνεια και στον ξύλινο φορέα, ιδιαίτερα η εικόνα της Παναγίας. Ο Ρωσσοεβραίος κάτοχός τους ήθελε να τις πωλήσει, και ζητούσε το ποσό των 500.000 αγγλικών στερλινών. Με την επιστροφή στην Κύπρο ενημερώθηκαν για την εξέλιξη της υπόθεσης ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου, το Τμήμα Αρχαιοτήτων και το Κοινοτικό Συμβούλιο Τρικώμου. Μετέπειτα κατόπιν συνεννοήσεως με τον Μητροπολίτη Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Νικηφόρο ο δρ. Χοτζάκογλου προχώρησε σε καταγγελία

στην Ιντερπόλ Κύπρου, οπότε αν τροχοδρομήθηκαν οι διαδικασίες κατάσχεσης των εικόνων.

Και τα δύο έργα είναι καταχωρημένα στο φωτογραφικό αρχείο του Τμήματος Αρχαιοτήτων στα 1968 και στα 1971, ενώ επί Αγγλοκρατίας, γύρω στα 1934, φωτογραφήθηκαν από τον βυζαντινολόγο Γεώργιο Σωτηρίου, στη θέση τους, στο εικονοστάσιο του ναού του Αγίου Ιακώβου. Στα 1976 ο Αθανάσιος Παπαγεωργίου παρουσίασε τις δύο εικόνες στο Δ' Διεθνές Κρητολογικό Συνέδριο, που πραγματοποιήθηκε στο Ηράκλειο. (Αθανάσιος Παπαγεωργίου, «Δύο εικόνες του Μελετίου του Κρητός» *Πεπραγμένα του Δ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, Ηράκλειο 1976, τόμ. Β', Αθήνα 1981, σσ. 396 - 403 και πίν,ν διαστάσεων. Από τη δημιουργία τους δεν ήταν πλήρως ορθογωνισμένα, αλλά προς το άνω μέρος είναι ελαφρά λοξότμητα, για να προσαρμόζονται στις ιδιομορφίες του εικονοστασίου. Η μία παρουσιάζει ένθρονο Χριστό (διαστάσεις 110 x 128 εκ.) στον τύπο του μεγάλου Αρχιερέως (ντυμένο με αρχιερατικά άμφια και φέροντα μί-

Ένθρονη βρεφοκρατούσα Θεοτόκος με τον άγιο Ιωάννη τον Θεολόγο. 17ος αιώνας

τρα στο κεφάλι). Με το ανασηκωμένο δεξί του χέρι ευλογεί ενώ στο άλλο κρατεί ακουμπισμένο στο πόδι ανοικτό ευαγγέλιο με την κεφαλαιογράμματη επιγραφή: «*Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ Η ΕΜΗ / ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ / ΕΚ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΟΥΤΟΥ / ΕΙ ΕΚ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ*» και στην άλλη σελίδα: «*ΛΑΒΕΤΕ ΦΑΓΕΤΕ ΤΟΥΤΟ ΜΟΥ / ΕΣΤΙ ΤΟ ΣΩΜΑ / ΤΟ ΥΠΕΡ ΥΜΩΝ / ΚΛΩΜΕΝΟΝ / ΕΙΣ ΑΦΕΣΙΝ*». Εκατέρωθεν του με ερυθρά γράμματα ο τίτλος «*ΙΣ ΧΣ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ*». Δεξιότερα όρθιος να δείχνει με το δεξί του χέρι προς τον Χριστό, παρουσιάζεται ο άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος, ο οποίος στο αριστερό του χέρι κρατεί ακουμπημένη στον ώμο ράβδο, η οποία στην απόληξή της φέρει διπλό σταυρό και ανοικτό ειλητάριο με τη γραφή: «*ΙΔΕ Ο ΑΜΝΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ Ο ΑΙΡΩΝ ΤΗΝ ΑΜΑΡΤΙΑΝ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ*». Κάτω από τα πόδια του Προδρόμου με ερυθρά γράμματα η υπογραφή του ζωγράφου: «*ΧΕΙΡ ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΤΟΥ ΚΡΗΤΟΣ*». Ο Αθανάσιος Παπαγεωργίου, ο οποίος παρουσίασε τις εικόνες στα 1976 στο Δ' Κρητολογικό Συνέδριο, αναφέρει ότι μετά την υπογραφή του ζωγράφου ακολουθούσε η χρονολογία: «*ΑΧΚ (1620) Χ(ριστο)Υ*» και κάτω από τη χρονολογία με μικρά μαύρα γράμματα «*Μ(ηνός) Αυγούστου*», η οποία σήμερα δεν υπάρχει. Η άλλη εικόνα παρουσιάζει ένθρονη εστεμμένη βρεφοκρατούσα Θεοτόκο (διαστάσεις 114 x 134 εκ.). Ο μικρός Χριστός κάθεται στο αριστερό πόδι

της μητέρας του, με το ανασηκωμένο δεξί του χέρι ευλογεί, ενώ στο άλλο κρατεί τυλιγμένο ειλητάριο. Το σανδάλι από το στραμμένο προς τον θεατή πέλα του δεξιού του ποδιού έχει φύγει, στοιχείο, που σχετίζεται με τον εικονογραφικό τύπο της Παναγίας του Πάθους. Εκατέρωθεν της κεφαλής της Θεοτόκου σε μικρότερη κλίμακα δίδονται ημίωμοι, πλαγιομετωπικοί οι αρχάγγελοι Γαβριήλ και Μιχαήλ, έχοντας καλυμμένα τα χέρια κάτω από τα ρούχα τους. Αριστερότερα, όρθιος, πλαγιομετωπικός, στραμμένος προς τη Θεοτόκο, δίδεται ο άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος, ο οποίος και με τα δύο του χέρια κρατεί ανοικτό βιβλίο, με ερυθρό χόνδρος σελίδων, και τη γραφή: «*ΕΝ ΑΡΧΗ ΗΝ / Ο ΛΟΓΟΣ ΚΑΙ / Ο ΛΟΓΟΣ ΗΝ / ΠΡΟΣ ΤΟΝ Θ(εο)Ν / ΚΑΙ Θ(εο)Σ ΗΝ Ο ΛΟ/ΓΟΣ. ΟΥΤΟΣ ΗΝ / ΕΝ ΑΡΧΗ ΠΡΟΣ / ΤΟΝ Θ(εο)Ν. ΠΑΝ/ΤΑ ΔΙΑΥΤΟΥ Ε/ΓΕΝΕΤΟ ΚΑΙ ΙΩ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ*». Γύρω και οι δύο εικόνες φέρουν επιπρόσθετο υπερυψωμένο πλαίσιο. Το βάθος δίδεται με στιλβωτό χρυσό, ενώ κάτω είναι πράσινο. Πρόκειται για τα μοναδικά γνωστά ενυπόγραφα έργα του Κρητικού ζωγράφου Μελετίου, τα οποία σύμφωνα με την τεχνοτροπία τους μπορούν να χρονολογηθούν στον 17ο αιώνα.

Ευχόμαστε και ελπίζουμε σύντομα τα μοναδικά αυτά έργα τέχνης να επαναπατριθούν στον τόπο καταγωγής τους. ■

Ένθρονος Χριστός, ως Μέγας Αρχιερέας, και ο άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος. 17ος αιώνας

Λιθογραφία Χριστοδούλου Σώζου 1872 - 1912

Ο Φώτης Βαρναβίδης δώρησε στο Μουσείο της Ιεράς Μονής Κύκκου δυσεύρετη λιθογραφία του Χριστοδούλου Σώζου. (Αριθμός αρχείου Κ 0101). Το έργο τυπώθηκε στις αρχές του 20ού αιώνα, μετά τον θάνατο του Σώζου στον Α΄ Βαλκανικό πόλεμο (1912). Ως εκδότες του παρουσιάζονται σύμφωνα με κεφαλαιογράμματα επιγραφή, που φέρει στην κάτω αριστερή γωνία, οι: Ι. Κυριακίδης και Γ. Ιωαννίδης από την Πάφο. Η εκτύπωση, όσο και αν ακούγεται περίεργο, έγινε στη Σάμο στο λιθογραφείο Σιλτζοβάλη και Βλασίου, σύμφωνα με άλλη επιγραφή, που βρίσκεται στο μέσο της δεξιάς κάθετης πλευράς. Ο αριθμός των τυπωθέντων αντιτύπων δεν είναι γνωστός. Η εκτύπωση έγινε σε τριχρωμία (λευκό, μαύρο και κίτρινο) σε φαιόχρωμο βιομηχανοποιημένο χαρτί, όχι ιδιαίτερα χονδρό.

Ο Χριστόδουλος Σώζος εικονίζεται μειλίχιος στο μέσο, σε προτομή, ελαφρά στραμμένος προς τα αριστερά μέσα σε κίτρινοχρωμο δάφνιο στεφάνι. Κάτω σε λευκή ταινία, με την οποία συγκρατούνται τα κλαδιά της δάφνης, γράφεται με κεφαλαία γράμματα το όνομά του: «ΧΡΙΣΤΟΔ. ΣΩΖΟΣ». Πάνω στο μέσο εικονίζεται σε κίνηση ολόσωμη λαμπροντυμένη φτερωτή στεφανωμένη δόξα. Στα πόδια της βρίσκονται εναποθετημένα γυμνό σπαθί, κανόνι με οβίδες και τουφέκι. Κρατά στο αριστερό της χέρι φυλλοφόρο κλαδί και στο ανασηκωμένο δεξί δάφνιο στεφάνι, το οποίο προτίθεται να εναποθέσει στο κεφάλι του Χριστοδούλου Σώζου. Δύο κίονες με κορινθιάζοντα κιονόκρανα τοποθετούνται εκατέρωθεν της προτομής. Σε πέντε ταινίες, που εναλλάσσονται στο σώμα του κάθε κίονα, αναφέρονται στον αριστερό μερικές από τις ιδιότητες του Χ. Σώζου. Από πάνω προς τα κάτω: *Δικηγόρος, Δήμαρχος, Βουλευτής, Μέλος Εκτελεστικού, Πρόεδρος ατμοπλοΐας Λεμεσού*. Πράγματι σπούδασε δικηγόρος στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, εξελέγη δήμαρχος Λεμεσού (1908 – 1912), δύο περιόδους (1901 – 1906, 1906 – 1911) εξελέγη βουλευτής Λεμεσού – Πάφου, στα 1911 διετέλεσε μέλος του Εκτελε-

Λιθογραφία Χριστοδούλου Σώζου, 1872 – 1912

στικού Συμβουλίου, ενώ υπήρξε και πρόεδρος της ατμοπλοϊκής εταιρείας της Λεμεσού, που ιδρύθηκε στα 1906. Στον δεξιό κίονα κάτω από την ονομασία Λεμεσός, πόλη στην οποία διετέλεσε δήμαρχος, αναφέρονται τέσσερα από τα πιο βασικά έργα, που επετέλεσε σε αυτή: *ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΚΗΠΟΣ, ΔΡΟΜΟΙ, ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗ, ΗΛΕΚΤΡΟΦΩΤΙΣΜΟΣ*. Το καθένα από τα πιο πάνω παρουσιάζεται και εικονιστικά σε ισάριθμα ορθογώνια διάχωρα. Έτσι στην πάνω αριστερή γωνία παρουσιάζεται πανοραμική άποψη της πόλης της Λεμεσού από την προκουμαία, όπου ξεχωρίζουν ο θόλος και τα δύο καμπαναριά του ναού της Αγίας Νάπας. Ας σημειωθεί ότι ο Σώζος, ως δήμαρχος Λεμεσού, συνέβαλε στη διαμόρφωση της προκουμαίας της πόλης. Επί δημαρχίας του δημιουργήθηκε ο δημόσιος Κήπος (απεικόνιση στη δεξιά πάνω γωνία), δημιουργήθηκαν νέοι δρόμοι στην πόλη και δόθηκαν σε αυτούς ονόματα (απεικόνιση στην κάτω δεξιά γωνία), δημιουργήθηκε πολυμελής φιλαρμονική (απεικόνιση κάτω στο μέσο) και ηλεκτροφωτίστηκε η πόλη (απεικόνιση αριστερή κάτω γωνία). Ως υποστυλία στη βάση κάθε κίονα σχηματίζονται δύο λευκά διάχωρα, όπου αναφέρονται οι ημερομηνίες γέννησης και θανάτου του Σώζου. Στο δεξιό γράφεται:

«Ο ήρωας εγεννήθη εν Λεμεσώ / τη 16 Μαρτίου 1872». Στο αριστερό: «Ο εθελοντής στρατιώτης έπεσεν / εν δόξω μαχόμενος την 6 Δεκεμβρίου 1912 εις προφήτην Ηλίαν / Μπιζανίου». Κάτω από την προτομή σε ευρύτερο πλαίσιο σημειώνονται κάποια από τα λόγια - σκέψεις του ήρωα: «Διατί να αποθάνω με φυσικόν θάνατον, και ουχί εις το έντιμον πεδίον του αγώνος; Εάν ε/πιστρέψω νικητής, θα είμαι ο σημαιοφόρος της Πατρίδος μου υπέρ της ενώσεως. Αν όμως / πέσω μαχόμενος υπέρ της ελευθερίας και της προόδου θα δώσω το δικαίωμα εις κάθε Κύπριον / να ζητήωσ αντάλλαγμα του αίματός μου την δίκαιαν ένωση της γενετείρας μου μετά της Μη/τρός Ελλάδος».

Ο Χριστόδουλος Σώζος ήταν σημαίνουσα, πολύπλευρη προσωπικότητα της Κύπρου των αρχών του 20ού αιώνα. Άνθρωπος, όχι μονάχα των λόγων, αλλά και των εμπράκτων έργων. Η λιθογραφία κυκλοφόρησε εξ αιτίας του θανάτου του στις μάχες του ελληνικού στρατού για απελευθέρωση της πόλης των Ιωαννίνων από τους Τούρκους, κατά τον πρώτο Βαλκανικό πόλεμο (1912). Αν και εκλελεγμένος και εν ενεργεία δήμαρχος Λεμεσού, δεν διατάζει να εγκαταλείψει το αξίωμά του και να καταταγεί ως απλός στρατιώτης στον ελληνικό στρατό. Όταν φθάνει στην Αθήνα με παρέμβαση του ίδιου του πρωθυπουργού Βενιζέλου προτρέπεται να υπηρετήσει στα μετόπισθεν, πράγμα το οποίον αρνείται, και επιζητά συνειδητά την πρώτη γραμμή της μάχης, συνεχίζοντας την έμπρακτη παράδοση

της οικογένειάς του. Ο πατέρας του Σώζων Λοΐζου πολέμησε εθελοντής στην Κρητική επανάσταση στο 1866 και ο παππούς του Αντώνιος Ιακώβου Λοΐζου έλαβε μέρος στην ελληνική επανάσταση μαζί με τον Φαβιέρο στην Αθήνα, όπου και πληγώθηκε. Η περίπτωση του Χριστόδουλου Σώζου στις μέρες μας, όπου η φυγοστρατία αποτελεί άμεσο ή έμμεσο στόχο των πλείστον νέων μας, ακούγεται παράδοξη και εξωπραγματική. Στις αρχές του 20ού αιώνα ήταν ζώσα πραγματικότητα. Πολλοί άλλοι επώνυμοι της κυπριακής κοινωνίας, όπως οι βουλευτές Ευγένιος Ζήνων, Νικόλαος Λανίτης και Ιωάννης Κυριακίδης, ακόμη και επτά μοναχοί από την ιερά μονή Κύκκου, με επικεφαλής τον μετέπειτα ηγούμενο Κύκκου Χρυσόστομο (1948 – 1979), έδωσαν το παρόν τους. Οι Κύπριοι εθελοντές στους Βαλκανικούς πολέμους υπολογίζονται μεταξύ 1500 – 1800 ατόμων. Ήταν τότε που οι αξίες της ελευθερίας της Ελλάδας και της Ένωσης ήταν πραγματικές αξίες ζωής, και όχι φτερωτά λόγια.

Η λιθογραφία διατηρείται σε καλή κατάσταση με φαιόχρωμες αλλοιώσεις του χαρτιού από την υγρασία, κύρια στην αριστερή πλευρά. Το έργο συντηρήθηκε στα Εργαστήρια Συντηρήσεως του Μουσείου της Ιεράς Μονής Κύκκου από τη Σουζάνα Αγαθόκλη (2009). Άλλο ένα αντίτυπο της λιθογραφίας του Χριστόδουλου Σώζου διασώζεται στις συλλογές του Παγκυπρίου Γυμνασίου Λευκωσίας. ■

Σελίδες 84β και 85α με μικρογραφία του ευαγγελιστή Μάρκου και την αρχή του ευαγγελίου του

Χειρόγραφο Τετραευαγγέλιο Επτακώμης

Μετά από πολύχρονες προσπάθειες έγινε κατορθωτή η συντήρηση και έκθεση του χειρογράφου τετραευαγγελίου της Επτακώμης. Το χειρόγραφο συντηρήθηκε στα εργαστήρια συντηρήσεως του Μουσείου της Ιεράς Μονής Κύκκου

Το τουρκοκατεχόμενο χωριό Επτακώμη με τον ναό του αποστόλου Λουκά

από την κ. Σουζάννα Αγαθόκλη και την κ. Δώρα Βενέζη τα έτη 2007-2008 με έξοδα των Επτακωμιτών του Συνδέσμου «Απόστολος Λουκάς» Αγγλίας. Ξεχωριστό ρόλο στα πιο πάνω διεδραμάτισε ο αείμνηστος Ανδρέας Πάρης, πρώην πρόεδρος της Εκκλησιαστικής Επιτροπής Επτακώμης.

Το τετραευαγγέλιο της Επτακώμης προέρχεται από το ομώνυμο χωριό της κερσονήσου της Καρπασίας. Είναι από τα τελευταία εικονογραφημένα βυζαντινά χειρόγραφα, που σώζονται στην Κύπρο, και αυτό χάρη στο ζεύγος Νικόλα και Φλωρεντίας Γιαννουλλή, κατοίκους της Επτακώμης, που το έκρυψαν για δυόμισι χρόνια και στη συνέχεια το φυγάδευσαν στις ελεύθερες περιοχές, όταν τα τουρκικά στρατεύματα εισβολής κατέλαβαν το χωριό τους στα 1974.

Το χειρόγραφο, που χρονολογείται στον 11ο αιώνα, αριθμεί 307 περγαμηνά φύλλα, διαστάσεων 257 x 210 χιλ. Σε κάθε πλήρη σελίδα υπάρχει φαιόγραφο κείμενο 20 στίχων. Η αρχή κάθε ευαγγελίου διακοσμείται με πολύχρωμο ζωγραφικό επίτιτλο σε σχήμα «Π». Στη σελίδα 84β διασώζεται ολοσέλιδη μικρογραφία του Κύπριου στην καταγωγή ευαγγελιστή Μάρκου. Ο ευαγγελιστής Λουκάς εικονίζεται στη σελίδα 143β. Οι άλλοι δύο ευαγγελιστές Ματθαίος και Ιωάννης έχουν απολεσθεί. Το αρχικό δέσιμο του χειρογράφου έχει καταστραφεί, ενώ μέρος από τα κείμενα των Ματθαίου και Ιωάννη έχουν χαθεί.

Το χειρόγραφο εκτίθεται σε ξεχωριστή προθήκη στην αίθουσα χειρογράφων του Μουσείου της Ιεράς Μονής Κύκκου. ■

Δωρεά αρχαιοτήτων στη μνήμη Ειρηνούλας Κολοκασίδου

Ο γνωστός συλλέκτης και αρχαιοπώλης Πέτρος Κολοκασίδης δώρησε στο Μουσείο της Ιεράς Μονής Κύκκου δύο αρχαία αντικείμενα από τη συλλογή του, στη μνήμη της συζύγου του Ειρηνούλας Κολοκασίδου, το γένος Λιβέρη. Η αείμνηστος Ειρηνούλα Κολοκασίδου εγκατέλειψε τα εγκόσμια στις 20 Μαρτίου 2009 σε ηλικία 80 ετών μετά από σύντομη ασθένεια.

Η αείμνηστη Ειρηνούλα Κολοκασίδου

Πρόκειται για ακέραρη φιάλη - κύπελλο (ύψος 10 εκ., διάμετρος 17,5 εκ.), που χρονολογικά μπορεί να τοποθετηθεί στη Μέση Χαλκοκρατία 1900 - 1600 π.Χ., και συνδυάζει ερυθροστιλβωτό και μελανοστιλβωτό ρυθμό. Όλη η εσωτερική επιφάνεια του αγγείου καθώς και μέρος του χείλους εξωτερικά δίδονται μελανά, ενώ η υπόλοιπη εξωτερική επιφάνεια είναι ερυθρή. Η διχρωμία στις επιφάνειες του αγγείου προκλήθηκε σκόπιμα από τον κεραμέα - δημιουργό με ειδικό τρόπο κατά τη διαδικασία ψησίματός του. Στο ύψος σχεδόν του χείλους φύεται μικρή κάθετη, διάτρητη λοβοειδής λαβή. Ολόκληρη η εξωτερική επιφάνεια του αγγείου φέρει λεπτή εγχάρκτη γραμμική διακόσμηση, η οποία κατανέμεται σε τρεις ζώνες, ενώ στη βάση

**Ερυθροστιλβωτή φιάλη.
Μέση χαλκοκρατία (1900 – 1600 π.Χ.).
Αριθμός αρχείου Δ 353**

φέρει ισοσκελή σταυρόσχημο στοιχείο, εγγεγραμμένο σε συνάλληλους κύκλους. Οι χαράξεις γεμίζουν με λευκό χρώμα, ώστε να αναδεικνύονται καλύτερα. (Αριθμός αρχείου Δ 353).

**Κύλικας δίχρωμου IV ρυθμού.
Κυπροαρχαϊκή I περίοδος (750 – 600 π.Χ.).
Αριθμός αρχείου Δ 352**

Ακέραιος κύλικας δίχρωμου IV ρυθμού με υπερυψωμένο πόδι (ύψος 17 εκ., διάμετρος βάσης 9,6 εκ., διάμετρος χείλους 20,1 εκ.), που εντάσσεται στην Κυπροαρχαϊκή I περίοδο (750 - 600 π.Χ.). Βαθύ κύπελλο με χείλος ελαφρά λοξότμητο προς τα μέσα. Κοντό κυλινδρικό στέλεχος στηρίξης παρεμβάλεται μεταξύ της λεκάνης και του κυκλικού ποδιού. Δύο αντικρυστές οριζόντιες κυλινδρικές λαβές σε σχήμα θηλιάς φύονται στην εξωτερική πλευρά της λεκάνης. Το αγγείο εξωτερικά και εσωτερικά είναι καλυμμένο με στακτόχρωμο επίχρισμα, πάνω στο οποίο στη συνέχεια προστίθενται ζώνες με διάφορα διακοσμητικά γεωμετρικά στοιχεία (παράλληλες γραμμές, αγκυλωτοί σταυροί, διακεκομμένα βέλη, ομόκεντρα ημικύκλια) στους χρωματισμούς του μαύρου και του ερυθρού. Ο γραπτός διάκοσμος δίδεται γρήγορος, και όχι ιδιαίτερα προσεγμένος. (Αριθμός αρχείου Δ 352). ■

Προσωπογραφία Ηγουμένου Κύκκου Κλεόπα

Από γόνους της οικογένειας του αείμνηστου ηγουμένου Κύκκου Κλεόπα (1878 – 1951), από το χωριό Πολέμι της επαρχίας Πάφου, αγοράστηκε από την Ιερά Μονή Κύκκου προσωπογραφία του. Πρόκειται για ελαιογραφία σε καμβά αγνώστου ζωγράφου διαστάσεων 89 x 70 εκ.). Γύρω φέρει βαθμιδωτή ξύλινη σκούρα φαιόχρωμη κορνίζα εποχής, ενώ εσωτερικά διατρέχεται από λεπτή χρυσιζουσα ταινία. (Διαστάσεις με την κορνίζα 95 x 76 εκ.).

Ο πίνακας εικονίζει μετωπικό σε προτομή τον ηγούμενο Κλεόπα, ενδεδυμένο με μελανό ράσο και φέροντα στο κεφάλι επανωκαλύμμαχο. Στον λαιμό έχει αναρτημένο σε πεπλατυσμένη αλυσίδα ηγουμενικό σταυρό, ο οποίος φέρει στο μέσο σε φαιόχρωμη απόδοση σταυρωμένο Χριστό. Γύρω περιτρέχεται από λευκούς ημιπολύτιμους λίθους, οι οποίοι στο μέσο με επάλληλες σειρές δημιουργούν τετράγωνο. Στις απολήξεις των κεραιών εναλλάσσονται κόκκινοι και πράσινοι λίθοι. Στην απόληξη της κάτω κάθετης κεραιάς είναι αναρτημένο ροδίζον πετράδι, ενώ στην κορυφή της πάνω κεραιάς φέρει στέμμα με μικρό σταυρό. Ο ηγούμενος Κλεόπας παρουσιάζεται μεσήλικας, μελίχιος, στρογγυλοκέφαλος με μικρά σπινθηροβόλα μάτια και σαρκώδες σιτόχρωμο πρόσωπο. Φέρει μικρή στακτόχρωμη, ελαφρά διχαλωτή γενειάδα. Το βάθος δίδεται ωχροχρωμο. Ο πίνακας δεν φέρει ονομαστικό τίτλο. Ο καμβάς του πίνακα ήταν διαρρηγμένος στα αριστερά της κεφαλής του ηγουμένου. Συντηρήθηκε και αποκαταστάθηκε στα Εργαστήρια Συντηρήσεως του Μουσείου της Μονής Κύκκου από τον συντηρητή Μάριο Χατζηκυριάκο. (Αριθμός αρχείου Π 445)

Ο ηγούμενος Κλεόπας, κατά κόσμο Λάμπρος Παπαδημητρίου, γεννήθηκε στα 1878 στο Πολέμι της Πάφου από πατέρα ιερέα. Σε ηλικία 12 χρονών εντάχθηκε δόκιμος στη Μονή Κύκκου. Στα 1896 φοίτησε για τρία χρόνια στο Παγκύπριο Γυμνάσιο στη Λευκωσία. Στα 1900 χειροτονήθηκε ιεροδιάκονος και μετονομάσθη σε Κλεόπα. Το 1901 στέλλεται από τη Μονή Κύκκου στην Κωνσταντινούπολη για θεολογικές σπουδές στη σχολή της Χάλκης. Ολοκληρώνει τις σπουδές του στα

1908 και επιστρέφει στην Κύπρο, όπου στα 1910 χειροτονείται ιερομόναχος. Μετά τον θάνατο στα 1911 του ηγουμένου Κύκκου Γερασίμου, εκλέγεται παμψηφεί από την αδελφότητα νέος ηγούμενός της. Ως ηγούμενος Κύκκου, ενισχύει ποικιλότητα την ελληνική παιδεία. Στα 1913 ταξιδεύει στη Γεωργία, όπου εκποικίει το Μετόχι της Μονής Κύκκου. Στα 1916 κατέρχεται ως υποψήφιος για τον αρχιεπισκοπικό θρόνο, αλλά δεν εκλέγεται. Το 1922 οικοδομεί τη δυτική πτέρυγα του μετο-

Ο Ηγούμενος Κύκκου Κλεόπας, 1911 – 1937

χίου Κύκκου στην Έγκωμη Λευκωσίας. Το 1930 προσπαθεί να εκλεγεί μέλος του Νομοθετικού Συμβουλίου για την έδρα της Πάφου, αλλά αποτυγχάνει. Συγκρούεται με μέλη της αδελφότητας ως προς τη διαχείριση της Μονής, και στα 1931 η σύνοδος της Εκκλησίας της Κύπρου του επιβάλλει την ποινή της αργίας και της έκπτωσης από το ηγουμενικό αξίωμα. Στα 1947 ήρθη η αργία του και στα 1948 εξελέγη μητροπολίτης Πάφου. Πέθανε στα 1951. ■